

Anica GJEREK
Maja GJEREK LOVREKOVIĆ

Društvo hrvatskih književnika

BIJELI DIMNJAČAR

DRAMATIZACIJA ROMANA ZA DJECU KOJI JE 1999. U ITALIJI DOBIO MEĐUNARODNU
NAGRADU - ZLATNU MEDALJU ZA KNJIŽEVNOST ZEMALJA ALPE-JADRAN

I PRIZOR (ULOMAK) - SKRAĆENA VERZIJA

Djevojčica (sjedi na klupi pod drvetom u dvorištu stambene zgrade i igra se s lutkom. Pokraj nje se na klupi nalazi blok za crtanje i rasute drvene bojice. Odjednom se sagne i počne tražiti nešto po travi, oko lo grma koji se nalazi uz klupu. U jednom trenutku kraj nje se stvori čovjek, sagne se i podigne nešto iz grma, govoreći)

BIJELI DIMNJAČAR: Ovo tražiš, zar ne?

DJEVOJČICA (oprezno): Da.

BIJELI DIMNJAČAR (veselo): Lutkina cipela. One su jako važne. Bez njih lutke ne mogu ići na ples.

DJEVOJČICA (šuti, nakon što je uzela cipelu iz njegove ruke).

BIJELI DIMNJAČAR: Zašto šutiš? Ne želiš sa mnom razgovarati? A, sjetio sam se. Stvar je u tome što se nismo upoznali. Evo - (pružajući joj ruku) - Ja sam Onaj - koji - voli-priče. A ti?

DJEVOJČICA (tiho promrmlja svoje ime, nerazgovjetno).

BIJELI DIMNJAČAR: Imaš lijepo ime. No, ja zapravo mislim da si ti princeza. Samo princeze nose haljine kakve imaju i njihove lutke i gube cipele uokolo.

DJEVOJČICA: Hm! (sramežljivo se promeškolji na klupi, popravljajući rubove svoje vesele, cvjetno dizajnirane haljine).

BIJELI DIMNJAČAR: Smijem li na čas sjesti kraj tebe na klupu? Dosta sam hodao danas, a ove nove tenisice prilično su me našuljale.

DJEVOJČICA (potvrdno kimne glavom i on sjedne kraj nje na klupu, pomaknuvši crtaći blok koji je ležao među njima za nekoliko centimetara u stranu).

BIJELI DIMNJAČAR: Što je ovo? O, pa vi crtate, princezo! Obožavam crtanje. Što je to? Neka ptica, izgleda poput labuda. A sunce si nacrtala u obliku srca koje zrači s neba i uokolo nad labudom. Jako lijepa slika. Labud je zgodan, ali ovo sunce-srce, posebno mi se sviđa. Moram priznati da prilično dobro crtaš. Crtaš li ovo prema nekoj određenoj priči? Znaš li priču o "Labudu u kapi rose"?

DJEVOJČICA: Neeee..... (zavrti glavom).

BIJELI DIMNJAČAR: Onda ću ti je ja sada ispričati. Legenda kaže da u Zemljinom središtu, kao koštica u breskvi, kao ptica u jajetu, živi i cvate Plamena ruža. Njen cvijet, s milijardu skrivenih latica, hrani toplinom naš svijet i ona je živuće srce u jezgri Zemlje. Od njene topline podižu se gradovi, bruje životom sve rijeke i vode, griju se južna mora, ali i one duboke zrake života u najsićušnijim bićima sjevernih krajeva. Ponekad Ružine laticе, prepune crvenog i zlatnog svjetla i rastopljene poput meda, podigne unutarnji vr-

tlog, nemir njenog bića i tad one provire preko ruba Zemljine kore, razlijevajući se preko usana vulkana. Od topline Plamene ruže žive ljudi i djeca, hraneći se iznutra energijom njenoga duha i skupljajući mudrost s neba poput zrnaca soli u svojim srcima i glavama. Ali Ruža u središtu Zemlje hladi se neprimjetno i postaje slana, latica po latica pretvara se iz ognja u sol, kao da se cvatući već nebrojeno dana u živoj vatri, mijenja i okamenjuje u slani pepeo. Na Zemlji postoji još i skriveno jezero, tamo, visoko gore, na izdignutoj površini, poput suze među granama zimzelenih borova. U tom jezeru živi labud, ne na njemu, već duboko, skriven u vodenoj utrobi, kruži neprestano, iz dana u dan, iz stoljeća u stoljeće, središtem svijeta, labud svjetlostan. Nevidljiv je bićima površine, sav sačinjen od vode i sjene i zatočen u jezeru kao žižak svjetlosti u smaragdu. Gotovo nitko ne zna da on postoji, ali on kruži u tišini i, kružeći već bezmjer-no dugo, podiže se sve više, nadomak površini jezera. Moglo bi se pomisliti da Ruža u središtu Zemlje ne poznaje labuda i da labud ne zna za drugi svijet, osim vodenog, u kojem su njegova krila i kljun zarobljeni i rastopljeni, kao u tek začetoj Božjoj misli.

No, jednoga dana, kaže legenda, Plamena će se Ruža sasvim ohladiti i postati čvrsti cvijet od soli, u središtu Zemlje. Tada će se Zemljino tlo raspucati poput ljuske jajeta i sve će drhtati od nicanja cvijeta probuđenog u njenoj utrobi. I baš toga trenutka labud će izroniti i zaplaviti površinom jezera, a njegov će krik započeti posljednju pjesmu o zemaljskoj ljubavi. A kad Ruža od soli cijela izađe iz Zemlje, na njezinu će vrhu, u samoj sredini, blistati ono jezero, kao kap rose, u kojem svjetlosni labud kruži i pjeva. I u svemiru više neće postojati planet koji se zove Zemlja, već će Ruža od soli mirisati iz nje, iznjedrena dahom mudrosti, a labud će na bijelim krilima ponijeti svu svjetlost iščezlog svijeta. Jer Stvoritelj je spasio svoje djelo već u zamisli i svaka ljudska duša može slijediti put probuđenog cvijeta...

DJEVOJČICA (ganuto promrmlja): Lijepa je.

BIJELI DIMNJAČAR: I mislio sam da će ti se dopasti.

DJEVOJČICA: Zašto?

BIJELI DIMNJAČAR (kao da je prečuo njeno pitanje): Sad ću te ozbiljno nešto pitati. Možeš li zamisliti živog labuda? Ne onog nacrtanog, kao u slikovnicama ili u crtanim filmovima, već pravog labuda. Jesi li ikad vidjela živog labuda?

DJEVOJČICA: Da. U Maksimiru.

BIJELI DIMNJAČAR: Dobro. Pokušaj ga sada pozvati ovamo, u ovo dvorište, i zamisli ga, recimo, kako sjedi tamo kraj bunara. Blizu vode. Možeš li?

DJEVOJČICA: Naravno da mogu.

BIJELI DIMNJAČAR: Onda ga vidiš?

DJEVOJČICA: Vidim ga.

BIJELI DIMNJAČAR: Sad zaboravi malo na labuda. Jesu li ti rekli tko je Bog? Da? Što misliš, je li bog u labudu ili labud u Bogu?

DJEVOJČICA: Oh! (na to Bijeli Dimnjačar skoči s klupe, uhvati je za ruke i zavrti oko sebe te uzvikne):

BIJELI DIMNJAČAR: Točno! Točno! Odgovor je točan. Princezo, od danas se slobodno nazivate Princezom-lijevog-i-desnog-labudovog-krila i Vojvotkinjom-od-kljuna kao i Kraljevnom-zemnog-oblaka. Točno....! (A onda ju je, još uvijek je vrteći, nježno posjeo na klupu, podigao crtež koji je pao na zemlju i stavio joj ga u krilo te nakon što ju je blago poljubio u čelo, otišao, nestajući iza ruba zgrade, neprestano tiho ponavljajući:

BIJELI DIMNJAČAR: Točno, točno! (Djevojčica s kečkama i u kratkim hlačama trči prema klupi)

DJEVOJČICA: Dada! Zašto te tako dugo nije bilo?

DADA: Morala sam pospremiti sobu poslije ručka. Tko je onaj čovjek s kojim si razgovarala?

DJEVOJČICA (oklijevajući): On je...Bijeli Dimnjačar.

DADA: Bijeli Dimnjačar! Kakvo je to ime?

DJEVOJČICA: Tako ga ja zovem jer .... jer je drukčiji.

DADA: On ti nije rekao kako se zove?

DJEVOJČICA: Rekao je da voli pričati priče.

DADA: Je li ti ...ispričao koju?

DJEVOJČICA: Da. Ali ne bih je mogla ponoviti. To i nije baš priča za djecu. KomPLICIRANA je.

DADA: KomPLICIRANA? Onda me ne zanima. Hoćemo li splitati cvjetne vjenčiće?

DJEVOJČICA: Da. A onda ćemo se igrati kazališta...(Djevojčice počinju brati žute cvjetove maslačka i u tišini ih splitati u cvjetne vjenčiće, sjedeći na klupi.)

DADA (uzvikne): Pogledaj! **On** se vraća!

DJEVOJČICA: Oh! Bijeli Dimnjačar! Zbilja ide ovamo. (Bijeli Dimnjačar približava se djevojčicama noseći u ruci plastičnu vrećicu i veselo zviždeći).

BIJELI DIMNJAČAR: A tko je ovo?

DJEVOJČICA (zbunjeno): To je Dada. Moja prijateljica.

BIJELI DIMNJAČAR (šaljivo se nakloni). Drago mi je, mlada gospođice Dada. A znate li da vi imate još jedno ime potpuno isto, no suprotno od vašeg?

DADA (začudeno gledajući čas u Bijelog Dimnjačara, čas u prijateljicu): Ne, ne znam.

BIJELI DIMNJAČAR: Budući da se zoveš Dada ili dva puta "da", isto se tako možeš zvati i "Ne-ne" jer je to isto.

DJEVOJČICA (veselo se nasmijavši): Zbilja, Dada, kad me razljutiš, zvat ću te Ne-ne.....

DADA (pomalo uvrijeđeno): Ja sam Dada. Ne sviđa mi se to drugo ime.

BIJELI DIMNJAČAR (pomirljivo): Samo sam se šalio. Nećemo te tako zvati. Kao što vidite, ja sam samo skoknuo do trgovine po jogurt i pecivo. Usput sam pronašao magarčića za ovaj strašni teret. (Stavlja plastičnu vrećicu s pecivom i jogurtom na leđa i pognut čini nekoliko koraka, šaljivo njačući.)

BIJELI DIMNJAČAR: I-a, I-a. (Djevojčice, smiju se, lupajući rukama po koljenima. Kad su se prestale smijati, Bijeli Dimnjačar se uozbiljio).

BIJELI DIMNJAČAR (gledajući Djevojčicu u oči): Vjeruješ li u tajnu?

DJEVOJČICA (ozbiljno): Vjerujem.

BIJELI DIMNJAČAR (zamišljeno, kao da govori sam sebi): Tajna, naravno, postoji zato da bi se jednom mogla razotkriti. Ali znaš li koji je najveći problem u svezi s tajnom, najvećom Tajnom? Ne to što je tako tajanstvena, već što ne može biti izgovorena, što ne **smije** biti izgovorena. Kako bi ti izrekla nešto što se ne smije izgovoriti?

DJEVOJČICA: Napisala bih na papiru ili nacrtala objašnjenje ...

BIJELI DIMNJAČAR (lice mu je zasjalo): Prilično pametno, priznajem. Ali recimo da se ne smije odati ni tako, ni slovima, ni znakovima, a tajna se mora prenijeti drugome. Što bi učinila?

DJEVOJČICA: Ne znam. (slegnula je ramenima). Uхватила bih ga za ruku i dugo gledala u oči, nastojala da čuje moje misli ili nešto slično, ne znam.

BIJELI DIMNJAČAR: Kao što sam rekao, to je ozbiljan problem, kako prenijeti tajnu a da je ne odaš. Ali nikad nemoj zaboraviti na nju. Obećaj mi da nikad nećeš zaboraviti **na tajnu**.

DJEVOJČICA (promuca): Obećajem.

BIJELI DIMNJAČAR: Moram vam ispričati priču koja govori o istom problemu. Možda će ti pomoći da ga bolje shvatiš. Ja vjerujem u tebe, vjerujem da ćeš ga jednom uspjeti riješiti. (Mirno je započeo svoju pri-

ču): - Jednom je živio čovjek koji je, kažu, bio jedan od najmudrijih ljudi otkada je svijeta. Imao je mali dućan pred kojim je po cijele dane sjedio na pragu, ulazeći samo načas da posluži kupce u prolazu. Pro-lazile su godine i čovjek je postajao sve stariji i mirniji, a kad bi ga tko pitao za savjet, davao je mudre od-govore. Ljudi su shvatili da je on mudriji od bilo koga kojeg poznaju i to se pročulo. Pred njegov je du-ćan dolazilo sve više ljudi, ali ne zato da kupe nešto, već da ga mole za pomoć u svojim problemima. U tome kraju živio je i jedan znanstvenik koji je slovio kao najpametniji i najučeniji, sve dok se nije pročulo o mudrosti onoga starca. I sâm je jednoga dana odlučio poći starcu ne bi li saznao otkuda dolazi nje-govo znanje i u čemu počiva snaga njegovih savjeta. Nije skrivao razlog svog dolaska i odmah ga je otvo-reno upitao o tome. Starac je bio zbunjen jer do tada su tražili od njega samo odgovore koji su se ticali tuđih života, a znanstvenik je bio prvi koji ga je pitao o njegovom vlastitom. Kako je bio već vrlo star, po-misli da je došao čas da nekome kaže istinu. I kad ga znanstvenik po treći put uporno zapita gdje leži iz-vor njegove mudrosti, on šapne: - U oblacima.

Znanstvenik se, naravno, začudio takvom odgovoru i zatražio objašnjenje.

Starac mu kaza: - Cijeloga sam života promatrao oblake i sve svoje vrijeme posvetio tome da naučim nji-hov jezik.

Znanstvenik pomisli kako je starac izgubio moć rasuđivanja zbog prevelike starosti i već htjede otići kad starac nastavi: - Zapravo, naučio sam čitati pisma kojima je gotovo svakoga dana prekriven nebeski pa-pir. Oblaci su mi govorili sve što sam htio znati o svijetu i ljudima. Dolazili su iz daleka i nestajali u daljini, ali su neprestano ispisivali poruke koje sam razumio i, zahvaljujući njihovoj mudrosti, naučio poma-gati savjetima ljudima. Kao da su mi dali moć da s visine, iz njihove perspektive, promatram lakoćom du-ha izmjenu boljih i gorih vremena, ne uživljavajući se u ljudske zablude, već svjestan neprestane blizine vječnosti. Zbog njihove mudrosti smatrali su i mene mudrim, a ja sam tek običan čovjek koji je naučio čitati poruke ispisane ne nebeskom jeziku. Znanstvenik se zbunio i stao razmišljati o starčevim riječima. On sam znao je nekoliko jezika i pročitao stotine knjiga, no još uvijek nije znao pomoći ni sebi, ni dru-gima. Zamolio je starca da mu otkrije sadržaj skrivenih poruka koje su mu donijeli oblaci. Starac mu od-govori: - Ali, sine, te poruke nisu skrivene. One su jasno ispisane po nebu i vidljive svakome. To su pis-ma bijelih oblaka, za vedrih dana, u svako godišnje doba, jednako kao i onih svih, u tmurnije dane. Sa-mo kad pada snijeg ili kiša, pisma su i meni nerazumljiva, ali slutim da su podjednako lijepa i važna po-put svih drugih. Nažalost, ne mogu ti prepričati sadržaj tih poruka jer one se ne mogu prevesti na ljudski jezik. Njih razumije samo duša, neposredno, i upija u sebe jer samo duša može naučiti pisma nebeskih poruka. Da bi ih razumio, moraš sâm promatrati oblake, dugo i smireno, s vjerom i strpljivošću. Prvo ćeš naučiti jednu riječ, pa dvije, zatim i cijeli jezik. Ja sam samo svjedok da je to moguće i želim da i ti u to-me uspiješ.

Znanstvenik se vratio svom domu i sjeo na balkon, zagledan u nebo. Kažu da od toga dana nije više na-pisao ni pročitao ni jednu knjigu. Po cijele je dane promatrao nebo, a kad je mudri starac umro, vidjeli su kako stoji na balkonu i maše, dugo maše, bijelim oblacima...(Kad je priča završila, Dada ustaje i otrči kući, uz nejasnu ispriku, i pozdrav.

BIJELI DIMNJAČAR: Misliš li da možeš naučiti čitati pisma bijelih oblaka?

DJEVOJČICA (nevoljko odmahne glavom).

BIJELI DIMNJAČAR: Nije to ništa strašno. Naučit ćeš. Samo nemoj odustati. Važno je da nikad ne odus-taneš.

DJEVOJČICA (Kimne glavom. Prsti su joj i dalje, kao da ne sudjeluje u razgovoru, preplitali meke i vlaž-ne, zelene stapke u krug. Čučnuo je pokraj nje.)

BIJELI DIMNJAČAR: Znam da ti se sve to čini zamršeno i možda zamorno, priče koje sam ti ispričao... A nije. Zapravo je vrlo jednostavno i prirodno, samo što je zanemareno. Ljudi ne potiču jedni druge da misle o tom, da se posvete **tajni**. Problem je, naravno, kao što sam ti rekao, što se o njoj ne može govoriti. Ona se ne može izraziti riječima. Izmiče im. Ali postoji način. To sam htio da shvatiš, da budeš sigurna da postoji tajna i način da se ona shvati. Priče su samo poticaj, nešto poput dodira, kao kad leptir sleti na cvijet i on zatreperi. Kad ih čuješ, nešto u tebi zatreperi. Zar ne?

DJEVOJČICA: Da (šapne).

BIJELI DIMNJAČAR: To je **duša**. Znaš li što je duša? Znam ta je to teško pitanje. Prvo ću te pitati nešto drugo. Znaš li da svatko od nas ima u sebi **dvije** ruže? **Crvenu** i **bijelu** ružu. **Bijela** je ruža u glavi i zovu je mozgom, a **crvena** u grudima i to je srce. Jedna od njih misli, a druga osjeća. Jesi li zapazila te dvije boje na našem grbu? Crveno-bijelu šahovnicu?

DJEVOJČICA: Da, jesam. Kvadratiće...

BIJELI DIMNJAČAR: Ja uvijek, kad ih vidim, skačem po njima, mislima, s polja na polje, kao figurica ko- nja u šahu, i govorim u sebi - **osjećam, mislim, osjećam, mislim** - i tako do kraj grba. A slično čine i dvi- je ruže u nama. Natječu se koja će više osjećati, a koja misliti. Problem je, međutim, u tome što one ob- je moraju promijeniti boju...

DJEVOJČICA: Boju?

BIJELI DIMNJAČAR: Da. Obje moraju postati zlatne. Ispuniti se do vrha svjetlošću, tako da se ona preli- jeva preko njihovog ruba, da ne znaš više koja je koja.

DJEVOJČICA: Kako je to moguće?

BIJELI DIMNJAČAR: To dolazi sa spoznajom tajne. Čim netko zna čitati što piše u oblacima, možeš biti sigurna da mu duša ima boju svjetlosti.

DJEVOJČICA: Govorio si o mozgu, i srcu.

BIJELI DIMNJAČAR: Drago mi je što pažljivo slušaš. Duša je ono što misli u mozgu i što osjeća u srcu. Ona je kao miris, isti miris u ružama. (Uzvikne): Gle, dovršila si vjenčić! (I uzme joj ga brzim pokretom iz krila te, okrećući ga na trenutak u rukama, spusti na glavu, govoreći - Evo, Princezo-od-cvjetnog vjen- čića i Dvije-skrivene -ruže. Toliko za danas o tajni, od Viteza-koji-se-klanja (i pritom se duboko nakloni te ode, pjevajući prilično glasno neku pjesmu na engleskom jeziku).

Pero PERNJAK

Matica hrvatska Koprivnica

ŠČUKA U MAGLI

*D*anima je neprekinuto kišilo, siva voda cijedila se s brezinih grana, kišnica prelijevala iz hrđave bač- ve. Dosadom i nestrpljenjem punila se Matina duša. Kroz kapljice kiše na prozorskom staklu tražilo je pla- vu boju neba. Tamo negdje gore sunce je zlatnim zrakama milovalo snježno bijele oblake. Probit će se ono. Brzo. Dušio ga je zrak u kući, ženin strpljiv glas, dugi ručak za stolom, beskonačna dječja pitanja,